

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae Sive Ius Ecclesiasticum

Wiestner, Jacob

Monachii, 1706

Titulus XV. De Frigidis & Maleficiatis, & de Impotentia eoëundi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62672)

patri: &, si eam excluderet, qua ratione dispensari posset ad matrimonium cum eâ, quæ à patre extra matrimonium carnaliter cognita, itaque cum suo principio una caro est effecta? ut cum *citt. DD. rectè advertit Perez disp. 31. s. 3. n. 6.* Unde planè corrumpit ratio contrariæ Opinionis.

52. Leges etiam Civiles aliud non evincunt, quam ejusmodi nuptias, propter naturalem quandam indecentiam, meritò prohiberi & irritari potuisse: & quia prohibita & irritata sunt, pro incestuosis Jure haberi. A Concilio autem Arvernenâ matrimonio cum privigna inito, cum Jus Naturæ perrumpi dicitur, id de Jure solum prohibente, non etiam de irritante exaudiendum, desumitur ex eo; quòd idem asserat de matrimonio inito cum forore uxoris, naturaliter non decente & illicito, nisi gravi causa coonestetur, *cit. Pontius n. 9.*

53. Non majorem vim habent textus legis Divinæ. Veteris quidem; quia hæc

ejusmodi matrimonium nusquam irritavit. Gravissimis autem penis id meritò subjecit propter maximam indecentiam: propter quam ad ipsum dispensatio ab Ecclesia nunquam est impetrata: neque ejus in posterum impetranda spes est, extra casum urgentis omnino extraordinariæ necessitatis. Patris etiam & filii cum eadem puella concubitus abominandum scelus reputatum apud Amos est, fuitque; quòd non incestus tantum, sed cujusdam adulterii omni Jure damnati & apud Gentes scandalosi habuerit rationem. Novæ autem Legis sive *cap. 5. v. 1. cit. textus*; quia isto sermo est, de matrimonio à filio inito cum uxore patris adhuc viventis: quod non obscurè innotuit ipse Apostolus, dum ait, *Hæc scripsi non propter eum, qui fecit injuriâ, nec cum quo passus est, intellige Patrem adhuc viventem 2. Corinth. cap. 7. v. 12.* hoc enim solum inter Gentes inauditum erat. Ita Seditius, Cajetanus & alii à Cornelio *in cap. 5. v. 1. relati.*

TITULUS XV.

De Frigidis & Maleficiatis, & Impotentia coeundi.

Perquam molestæ Curiarum Ecclesiasticarum Præsidibus esse solent lites, ortæ super impotentia coeundi; quòd ejus certa ratio, etiam Medicæ artis peritorum auxiliò investigata, sæpe vix, & nec sic quidem deprehendatur; & propterea sententias super ea, quacunque circumspeditione latas, retractare sit necesse.

ARTICULUS I.

De Impotentia Varietate & causis.

SUMMARIUM.

1. Impotentia duplex acceptio: 2. Et I.

2. Et I. alia est ad Coitum, alia ad Generationem.
3. Declaratur natura,
4. Et causa impotentia ad Coitum,
5. Et ad Generationem.
6. II. Alia Perpetua, alia Temporanea.
7. Qua sine vita periculo naturaliter tollitur, perpetua non est.
8. III. Alia Absoluta, alia Respectiva.
9. Respectivam aliquando perpetuam esse, negantium,
10. Et affirmantium vera Opinio.
11. Impotentiam tollere conjuges,
12. Licet non cum mortis & gravissima infirmitate,
13. Cum gravis tamen doloris periculo tenentur,
14. Non etiam cum dubium est periculum mortis.
15. Impotentia aliquando oritur ex maleficio,
16. Passione cum demone inducta:
17. Et variis mediis tollitur,
18. Licet mediis spiritualibus:
19. Illicite maleficio contrariis,
20. Et secundum aliquos illius signi remotione:
21. Quae verius licita est,
22. Et pactum diabolicum solvit,
23. Sine novae passionis interventu.
24. Licita etiam est maleficio ei contrarii positio.

1. **I**mpotentia nomine lae & genericè accepto venit quaecumque & undecumque proveniens maris ac foeminae inhabilitas ad procreationem prolis & speciei propagationem. Presertim ac specificè sumptum eam duntaxat ad hanc inhabilitatem denotat, quae provenit ex naturali defectu partium corporis genitalium, illorum coitum sive carnalem commixtionem impediens: & opponitur impotentiae sive inhabilitati ad

coitum, ex frigiditate vel maleficio proveniente, secundum propositam Rubricam & notata à Gonzalez in c. Laudabilem §. n. 5. pr.

Priori modo & genericè accepta impotentia, alia Coeundi & alia Generandi est, Sanchez Lib. 7. de Matr. disp. 92. n. 1. in fine & Medicæ artis peritissimus totiusque Ecclesiastici status Archiater generalis Paulus Zacchias Lib. 3. Q. 2. Medico-Legal. Tit. 1. q. 1. n. 8.

Coeundi, sive ad copulam carnalem perfectam, impotentia est vitium naturale vel accidentale impediens maris ac foeminae carnalem commixtionem, quae fit per vas foemineum penetrationem & seminis in id effusionem, Panormit. in c. Quod sedem 2. n. 5. Sanchez cit. disp. 92. n. 7. & disp. 99. n. 37. Tannerus Tom. 4. disp. 8. q. 4. n. 131. Palao Tract. 28. disp. 4. p. 14. §. 5. n. 1. Perez disp. 37. de Matrim. f. 1. n. 1. Gobat Experient. Tract. 9. n. 413. Pirrhing ad hanc Rubric. n. 1. & Zacchias cit. q. 1. n. 1. Secundum quos DD. ut mas ad copulam carnalem potens sit, necessarium est, ut foemineum vas penetrare, & in id humanum semen effundere valeat: nec sufficit, quod id sine seminis effusione penetrare, aut sine penetratione semen circa id effundere possit: etiamsi circa id effusi seminis pars aliqua matricis virtute attrahatur, ut aliis DD. relatis docent Hurtadus de Matrim. disp. 22. diff. 3. n. 6. cit. Palao §. 2. n. 1. & Perez f. 2. n. 6. Ratio est; quia per huiusmodi copulam, seu potius conatum ad eam, mas & foemina una caro non efficiuntur; ut matrimonium inter eos initum verè consummetur, juxta c. Laudabilem cit.

Quin, ut copula carnalis perfecta & ad matrimonii consummationem sufficiens sit, foemineum seminis cum masculino concurlum exigit Medicæ artis peritorum

H h

ritorum

ritorum præsertim RR. sententia multò communior: quam comprobatur laudatus Zacchias q. 7. à n. 10. secundum quam proinde ad matrimonium validè ineundum habilis non est fœmina, quæ semen emittere non valet, ut probè agnoscit Sanchez cit. disp. 92. n. 9. licet ipse contrarium sentiat; quòd, fœminæ semen ad generationem multum quidem conferre, sed necessarium non esse, credat.

4. Habet coeundi sive ad copulam impotentia varias causas; aliquando enim oritur ex defectu ætatis ad illam nondum aut non amplius aptæ: aliquando ex temperamento ipsius maris, vel nimis frigido & deficiente spiritibus ad illam excitantibus, vel nimis calido & feminis præproperâ expulsiōe, ejus intra vas effusionem ac exceptionem impediēte: aliquando ex defectu partium genitalium ejusdem maris; quòd careat semine aut testibus, vel hos ineptos aut semen spurium, vel virgam habeat flaccidam aut nimis exilem vel magnitudine, præsertim crassitie, excedentem: aliquando ex maleficio, quò mali homines pessimis artibus, plerumque auxiliò dæmonis maris & fœminæ mutuam appropinquationem, spirituum excitationem & ad partes genitales commotionem, istarumve motum, feminis effusionem & in debitum vas immisionem impediētis, homines ad coitum inhabiles reddere aliquando solent: aliquando ex certorum medicamentorum, ciborum & exercitiorum usu, ex intemperie aëris aliisque extraneis causis, cit. Sanchez disp. 92. n. 1. & disp. 94. n. 2. & Zacchias q. 1. à n. 10.

5. Generandi, sive ad generationem, impotentia est vitium naturale vel accidentale, impediens quò minus ex maris ac fœminæ coitu, seu copula carnali perfecta prolis generatio & speciei propaga-

tio sequatur: quod vitium aliquando tenet ex parte maris, ob caloris, frigoris vel alterius qualitatis prædominantis excessum: aliquando ex parte fœminæ, ob eandem aliāve causam: aliquando ex parte utriusque, ob temperamentum ac feminis nimiam disconvenientiam aut etiam convenientiam, infœcundi aut steriliis: aliquando provenit ex maleficio, medicamentis, cibis, aliisque causis extrinsecis, semina nimium alterantibus: de quibus latè Zacchias cit. q. 1. à n. 8. & 23.

Hòc locò proposita impotentia coeundi sive ad copulam alia est Perpetua, quæ per media licita, hoc est, arte Medica sine gravi periculo & damno salutis corporalis, vel per consuetos Ecclesiæ Exorcismos non potest tolli: etiamsi tolli valeat per miraculum, vel artem magicam aut cum periculo & damno salutis corporalis. Alia solum Temporanea, quæ sine tali periculo per naturalia & licita media tolli potest, ut desumitur ex Innocentii III. verbis, *Nos perspicaciter attendentes, quòd impedimentum illud non erat perpetuum, quòd præter divinum miraculum per opus humanum absque corporali periculo potuit removeri, c. Fraternalitatis 6.* quò textu Opera humani nomine, non quodcumque, sed illud solum, quod est licitum ac honestum intelligunt DD. apud Barbosam in c. cit. n. 9. Cùm illud solum dicatur posse, quod, non naturaliter tantum, sed etiam justè facerè possumus, can. *Faciatis 15.* junctâ Glosâ V. *Eòdem, 22. q. 2.* Sylvester V. *Matrimonium 8. q. 16. d. 6.* Navarrus *Manual. cap. 22. n. 59. cit. Sanchez disp. 94. à n. 8.* Laiman. *Lib. 5. Tract. 10. p. 4. cap. 11. n. 1.* & Palao cit. §. 1. n. 4. ubi tamen

Dubium est, an perpetua reputanda sit impotentia, quæ sine vitæ quidem, at non

at non sine gravis morbi periculo tolli potest. Eam enim etiam, quæ sine istius periculo tolli nequit, perpetuam esse, præter nonnullos alios existimant Vega *Tom. 2. Summa cap. 34. casu III.* & Henriquez *Lib. 12. cap. 7. n. 6.* quod, licet *c. cit.* nomine *Corporalis* vel maximè intelligatur ipsius vitæ; non tamen excludatur, nec excludi Jure valeat periculum morbi gravis, cum; quod hujusmodi morbi est, mortis periculum inducat. Verùm, quia gravis morbus etiam is censetur, qui, licet gravem molestiam ac dolorem afferat, cum mortis tamen periculo conjunctus non est, perpetua reputanda non est impotentia, quæ cum ejusmodi morbi, vitæ discrimen non adducens, periculo tolli potest; quia *c. cit.* nomine *Corporalis* ipsius mortis periculum denotari, apertè insinuat Papa, id, quod *V. Quamvis Corporale* nominavit §. *Per hæc autem Mortis periculum* vocans, Zabarella *in c. cit. n. 5. cit.* Sanchez *disp. 93. n. 18.* & Palao *p. 14. §. 1. n. 4.*

8. Eadem coëundi impotentia alia est Absoluta sive respectu omnium diversi sexus personarum: alia solummodo Respectiva, sive respectu unius duntaxat vel etiam plurium similium, non respectu omnium diversi sexus personarum: quæ aliquando provenit ex maleficio, viri cum una duntaxat vel certis quibusdam sceminis, aut sceminæ cum uno vel certis aliquot viris, non etiam cum aliis, carnalem commixtionem impediens: aliquando ex partium genitalium maris ac sceminæ disconvenientia; quod ille virgam nimis exilem aut magnitudine excedentem, ista vulvæ os nimis angustum, & aliquando nimis amplum, habeat; ut licet ille cum alia muliere, ista cum alio viro congressi valeat, verè tamen copulari ob defectum proportionis inter par-

tes illas non possit: aliquando ex alia non congrua dispositione corporum vel animi passionum, odii & quandoque amoris vehementia, aut aliis causis explicatis à laudato Zacchia *q. 6. à n. 1.* Ubi

Dubium est primò, an impotentia solum respectiva, sive ex defectu naturali sive ex maleficio proveniens, perpetua esse possit, fuere enim DD. qui id negarent, secuti S. Bonaventuram *in 4. dist. 34. q. 2. art. 3.* & Petr. de Ledesma *de Matrim. q. 58. art. 2. dub. 5.* pro quorum Opinione faciunt primò *can. Requisisti 33. q. 1.* verba, *Nam si huic non poterat concordare naturaliter*, hoc est, cum ea coire, *quomodo alteri conveniet?* cum naturalis frigiditas aut maleficio, coitum impediens cum una, eum cum alia quoque sit impeditura, ut quibusdam placet apud Glosam *in can. cit. V. Naturaliter.* Secundò, *c. Laudabilem & c. Fraternalitatis cit.* quorum textuum utroque ob coëundi impotentiam, diuturnò experimentò probatam, separatòrum matrimonium ex ea solum causa reintegratum est; quod, in casu prioris, virum cum alia muliere: in posterioris autem casu, sceminam cum alio viro coire potuisse, fuerit compertum, minimè obscurò argumentò, conjugium non dirimi ob impotentiam solummodo respectivam; ac proinde hanc perpetuam non esse. Tertio; quod arte Medica mulieris angustia relaxari, & virilis membri undecunque proveniens impropertio tolli, & ipsa etiam malefici vis Ecclesiæ Exorcismis aut à maleficii authore vel alio enervari possit, Glossa *in c. Fraternalitatis cit. V. Miraculum.*

At multò verius, imò certum est, etiam impotentiam respectu certarum duntaxat personarum perpetuam esse posse, ut cum S. Thoma *in 4. dist. 34. q. unica art. 3.* Panormit. *in c. Fraternalitatis cit.*

H h 2

n. 19.

n. 19. Sylvestro V. *Matrimonium* 8. q. 16. d. 3. Petr. Barbosa in l. 1. ff. *Soluto Matrim.* p. 1. n. 95. & alii docent Gutierrez de *Matrim.* cap. 1 13. à n. 1. Sanchez *disp.* 93. n. 5. & Pontius *Lib.* 7. de *Matrim.* cap. 65. n. 6. quòd id clarè proditum *can. Si per sortivias* 4. q. 1. cit. & insinuatum etiam sit *c. Fraternitatis* cit. cùm hoc textu matrimonium priùs instaurari non absolutè, sed eo solùm casu jubeatur, quò mulier, à priori viro prætextu impotentia ex naturali defectu provenientis separata, ab alio ei simili potuit cognosci, non obscurò indicio, eam si à dissimili duntaxat cognosci potuisset, priori viro non restituendam; ac proinde ejus impotentiam, quantumvis solùm respectivam, perpetuam fuisse; cùm istà solùm matrimonium dirimatur. Quare *c. hoc* à parte adversa perperam allegatur: uti & *c. Laudabilem* cit. cùm isto agatur de redintegratione conjugii propter viri impotentiam, provenientem ex frigiditate: quæ absoluta, non respectiva est; cùm frigidus omnino impotens reputetur, ut cum S. Thoma *disp. cit.* q. 1. art. 2. observat *cit.* Sanchez n. 6. ubi ex *can. Requisisti* cit. recitata verba de eadem naturali frigiditate intelligit.

Non magis quàm textus, urget ratio; cùm ob membri genitales nimiam angustiam mulierem viro, & hunc ob illius magnitudinem uni duntaxat aut certis quibusdam mulieribus non convenire; idque ex maleficio aliquando evenire & naturalia illa vitia mediis naturalibus non emendari & consuetis Ecclesiæ Exorcismis aliisve licitis mediis fascinum non semper tolli, experientia sit compertum. Neque refert; quòd maleficiùm ab ejus authore vel alio malis artibus tolli queat; quia, hæc impotentia perpetuitati non obstat, ex *c. Fraternitatis* cit. liquet.

Dubium secundò est de obligatione conjugis ad impotentiam tollendam. Qua in re præ oculis habenda est qualitas remediòrum. Et primò quidem, ex omnium sententia eam tollere uterque tenetur per media, quæ neque cum morbi, neque cum alterius gravis incommodi periculo sunt conjuncta; id enim poscit mutuum jus copulæ, ab utroque in alterum translatum ipso contractu nuptiali.

Secundò, eam tollere neuter tenetur per media, afferentia discrimen salutis corporalis; quia ad hujusmodi remedia admittenda neuter se obligavit, aut conjugii lege obligatur, ut luculenter patet ex eo; quòd cùm ex cohabitatione salutis corporalis periculum imminet, divortium permittatur, ex communi sensu DD.

Tertiò, ex eadem ferè ratione admittere conjugum neuter tenetur impotentia remedia, quæ, licet nullum mortis, gravissimæ tamen infirmitatis periculum afferre judicantur, *cit.* Sanchez *disp.* 93. n. 32. & Perez f. 7. n. 3.

Quartò, mortis & hujusmodi infirmitatis periculo absente, conjux uterque ad suam & alterius etiam impotentiam tollendam, quando ea tolli aliter non potest, admittere tenetur remedia cum gravi dolore ac molestia conjuncta; ac proinde etiam virgo pati scissuram, quæ tolli ejus arctitudo vel virginalis claustrum referari, eaque marito ad carnale commercium idonea reddi posse à peritis judicatur, ut aliis DD. allegatis verissimè censent *cit.* Sanchez n. 34. Perez n. 6. & 7. & Gobat n. 434. Ratio est; quia, cùm tali casu matrimonium iure validum, eoque mutuum jus ad copulæ potentiam translatum sit, ad actus conjugales alteri exhibendos uterque obligatur, ejusmodi dolore ac molestia non obstantè;

obstante; cum huic multum præponderet adeptio spei proles procreanda, maximumque incontinentiæ ac pollutionum & ex his imminens periculum animarum: ad quæ incommoda sanè gravissima, cum sine graviore vel æquali incommodo potest, utrumque obligare videtur lex conjugii; cum qui ad exhibendū aliquid obsequium, etiam ad ejus requisita ponenda & impedimenta, cum potest, removenda obligetur.

14. Quintò, in dubio, an scissura aliæve remedia mortis afferant periculum, illa admittere conjux non tenetur, nec debet: sicut sumere nequit cibos ac medicamenta, de quibus, an lethalia sint, rationabiliter dubitatur, *citt. Sanchez n. 15. & Perez n. 6.* ubi, tali casu matrimonium invalidum esse, uterque & rectè monet, ac desumitur ex *c. Fraternalitatis cit.*

15. Dubium in praxi utile est tertio de modo tollendi impotentiam, ex maleficio proveniente & à maleficis ex tacito, ut frequenter solet, vel etiam expresso pacto cum dæmone inito signi alicuius positione procuratam; usu enim magistro docemur, à maleficis quandoque cum dæmone conveniri & poni signa, v.g. glomum capillorum, ligaturam vel nodos funiculi, fixuram clavi &c. eiusmodi aliæve res sub limine domus aliòve loco defodi aut abscondi ea pactione; ut, quamdiu signum non destruitur aut removetur, maleficium duret & impotentiam aliudve nocumentum conservare dæmon

16. teneatur. Eiusmodi autem pactum simplex aut duplex esse potest. Simplex est, si eiusmodi signò positò dæmon præcisè impotentiam vel nocumentum aliud inducere & illo durante conservare: non etiam eò ablato potentiam restituere vel nocumentum tollere teneatur; ut ablato signò liberum ei sit, à mali illatione cessare vel eam continuare. Duplex autem,

si non solum positò & durante signo malum inducere & conservare: sed insuper remotò vel destructò signò desistere & potentiam, sanitatem &c. restituere aut procurare teneatur.

Tolli vel impediri ex pacto diaboli- 17. co orta maleficia diversimodè possunt, & Primò quidem remediis supernaturalibus, ut sunt oratio, invocatio sanctissimæ Trinitatis, Nominis JESU vel B. Virginis, ieiunium aliæque mortificationis vel misericordiæ opera, usus Sacramentorum Pœnitentiæ & Eucharistiæ vel signi S. Crucis aut sanctarum Reliquiarum, aqua, panis aut sal benedicta, consueti Ecclesiæ Exorcismi &c. Secundò alio potentiori & contrario maleficio. Tertio remotione vel destructione signorum, quibus positis impotentia aliudve nocumentum ex pactione cum dæmone inita inferitur &, quamdiu illa intacta manent, conservatur. Quarto positione alicuius rei, quæ pactum à malefico cum dæmone initum dissolvitur; quòd eam dæmon aversetur aut ex pacto solummodo ligetur, quamdiu eiusmodi res à maleficiato per se aut alium non ponitur. Quibus præmissis

Certum est primò impotentiam ex maleficio proveniente laborantibus aliud- 18. ve ex eo nocumentum passis non solum licitum, sed consultum & præ omnibus aliis suadendum esse usum remediorum spiritualium ac supernaturalium; quippe quæ ad obtinendam ab eiusmodi malo & præstigiis omnibus liberationem à Deo specialiter instituta & ordinata, eorumque usus non solum ab omni peccati periculo remotissimus, sed insuper meritorius, & ad corporis animæque salutem proficuus est, Delrio *Disquisit. Magic. Lib. 6. cap. 2. Lessius Lib. 2. de J. & J. cap. 44. à n. 49. cit. & Palao Tract. 17. disp. 1. p. 11. n. 3.*

Certum est secundò, impotentiam a- 19. liudve

H h 3

aliudve nocentū quocumque, ex maleficio ortū, tolli non posse maleficio alio & potentiori: quamvis ad id parata opera à malefico offeratur, ex certa & ab omnibus recepta doctrina D. Thomæ in 4. dist. 34. q. unic. art. 3. ad 3. Ratio manifesta est; quia omne maleficio est intrinsecè malū, sive ad nocendū, sive etiam, ut quandoque sed in speciē tantū solet, ad benefaciendum sit comparatum; cū sit usus artis magicæ, & expressa vel tacita invocatio auxilii dæmonis ad recuperandam potentiam aliūve effectum obtinendum: cuiusmodi auxilii invocatio & usus quicumque severè interdictus est à Domino Deo, cuius præceptum est, *Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini*, Levitici cap. 19. v. 31. & gravissima comminatio, *Anima, qua declinaverit ad magos & ariolos, ponam faciem meam contra eam & interficiam illam*, ibid. cap. 20. v. 6. quibus similia ex S. Augustino referuntur *can. Qui sine 7. can. Illo 8. Ec. 26. q. 2. can. Admoneant 15. can. Non observetis 26. q. 7.*

Neque ejusmodi maleficii usum honestat utilitas atque etiam bonitas effectus; quia mala facienda non sunt, ut veniant bona, secundum Apostolum ad Roman. cap. 3. v. 8. atque idcirco non immeritò Alexander III. presbytero, qui bonò zelò & simplicitate ductus, ad recuperandam Ecclesiæ rem furto ablatam, superstitiosam divinationem expertus erat, ab Altaris ministerio remoto poenitentiam iussit imponi, *c. Ex tuarum 2. de Sortilegiis*. Unde etiam

Certum est tertio, casu, quò ex pacto cum malefico quomodocumque inito dæmon, positò signò, non solum impotentiam aliudve nocentum inducere illò, que durante conservare, sed in super signò remotò vel destructò ejusmodi malum tollere & potentiam, sanitatem &c. resti-

tuere ac procurare tenetur, signum tollere maleficiato non licere ea intentione; ut dæmon ex pacto malum auferat & potentiam, sanitatem &c. procuret ac restituat. Ratio est; quia tali intentione facta signi ablatio pacti cum dæmone initusus, confirmatio & approbatio foret, eiusque virtute potentia, sanitatis &c. recuperatio speraretur, *citr. Sanchez n. 1. & Perez f. 8. n. 4.* Hæc omnino certa,

Controversia autem percelebris est, an sine ullius maleficii & huiusmodi pactiois interventu removere ac destruere, vel ab ipso malefico petere liceat; ut destruat vel removeat signum, quò positò ac durante impotentiam vel aliud nocentum dæmon ex pacto vel expresso pacto inducere & conservare tenetur; nam & hoc apud *citr. Delrio Lib. 7. cap. 2. f. 1. q. 3.* aliqui inficiantur & moventur

Primò exemplò S. Hilarionis, non passi investigationem ac remotionem signorum, quibus dæmon se ligatum, usque ablatis se à puella exiturum dixerat, apud S. Hieronymum in *Vita Hilarionis*; quem S. Ecclesiæ Doctor ea ratione ductum ait; ne dæmon solitis incantationibus recessisset, aut ejus dictis fidem accommodasse ipse videretur.

Secundò; quia ejusmodi signi destructio est quoddam signum datum potentia & sanitatis à dæmone restituenda, aut non amplius impedienda: à dæmone autem datis signis ad sanitatis & potentia recuperationem uti non licet; cū id sit intrinsecè malum; ut nullo casu nulloque quantumcumque honesto sine valeat honestari.

Tertio; quia à dæmone cum malefico pacifcente habetur notitia, quòd signi positione ac perseverantia impotentia vel aliud nocentum illatum conservetur; ac proinde illius remotione vel destructione sit

atione sit cessaturum; cum seclusa patione id maleficiatus nesciret; ac proinde signum removens aut tollens ad tollendum maleficium utatur scientia à dæmone accepta; cuius ad mali propullationem atque potentia & sanitatis recuperationem usus illicitus est.

Quartò; quia, sicut signi positio ad tollendâ potentia aliudve nocumentum inferendum valet: sic ejus destructio vel remotio valet ad potentia recuperationem & liberationem à nocumento; cum dæmonis adinventio & opus utraque sit & utriusque effectus ipse sit causa: & sicut signò positò impotentiam inducit aut aliud malum infert, sic eò remotò vel destructò potentiam ipse reducat & tollat nocumentum.

Quintò; quia, si removeere aut destruere liceret signa, quibus positus dæmon ex pacto impotentia vel nocumentum aliud induxit, uti etiam liceret signis ac remediis aliis, quibus positus dæmonem ab ejusmodi mali illatione cessaturum scitur; cum non appareat ulla ratio, cur signi ablatio potius quam positio signorum aut mediorum aliorum usus licitus sit: & à pacto saltem implicito cum dæmone hujusmodi signorum positio & mediorum usus non magis quam eorum ablatio sit dependens. His tamen non obstantibus

21. Eiusmodi signorum, quorum positione ac perseverantia impotentia aut aliud malum illatum conservatur, destructionem ac remotionem non illicitam esse; atque idcirco maleficiatum illa destruere vel removeere per se, aut; ut id præstet, à malefico vel alio petere posse cum Scoto in 4. dist. 34. q. unica & ejus Scholæ DD aliis, cum Cajetano in Summa V. Maleficium, Sylvestro V. eodem q. 7. Soto dist. cit. q. unic. art. 4. Navarro Manual. cap. 11. n. 29. Castro Lib. 1. de

Hæretic. Punit. cap. 15. Delrio cit. q. 3. tota &c. defendunt Lessius cap. cit. n. 36. Suarez Lib. 2. de Superstit. cap. 17. à n. 9. cit. Sanchez à n. 3. Perez f. 8. à n. 5. Palao p. 11. n. 8. & alii RR. Rationem factis efficacem reddunt; quia remotionis & destructionis signi inhonestas, si quæ esset, tota proveniret ex eo; quòd esse videatur usus & participatio quædam artis magicæ & tacita invocatio dæmonis; ad hoc enim evincendum deductæ rationes planè omnes tendunt: talis autem actus rationem non habere destructionem illam offenditur; quia hæc artis magicæ participatio usúsque; & diabolici auxilii invocatio non est ex sua natura; cum hæc præcisè spectatâ omnino indifferens actio sit. Neque etiã ex fine & intentione removeentis ac destruentis; hic enim dæmonem non tam invocare, quam per maleficium sive positionem signi factâ ejus invocatione, signi remotione vel destructione dissolvere & impedire intendit. Neque etiam ratione effectus; quia impotentia aut alterius nocumenti cessatio ex se bona & removeenti vel destruenti debita est. Neque etiam ex antecedente pacto; quia signum tollens cum dæmone non convenit; ut amotò vel destructò signò desinat nocere; sicut enim, qui sciens à civitatis proditore ex collusione vel pactione cum hostibus inita positum esse signum, quò conspectò isti, quo tempore & loco civitas invadenda & occupanda sit, signum illud tollendò non tam colludere & pacisci cum hostibus aut inito cum illis pacto consentire, quam eos averfari & collusionem pactionemque impedire ac tollere censetur: sic etiam, qui sciens, à malefico ex pactione cum dæmone inita positum esse signum inducendi impotentiam aliudve nocumentum inferendi, signum illud removeendò vel destruentò non tam cum dæmone pacisci, cum eòve à malefi-

à malefico inito pacto consentire, quàm illum averfari, pactum dissolvere eisque resistere & ne impotentiam aliudve malum illatum continuet, impedire intelligitur. Neque etiam ratione credulitatis, quòd signò sublatò maleficium sit cessaturum; quia id credere ullo Jure non prohibetur; cùm ex usu & experientia verisimile sit, fore ut dæmon, qui pacto ligatus erat ad nocendum, signò ablatò pactoque dissolutò cesseret.

Confirmatur hæc ratio & resolutio primò; quia in impotentia vel alterius nocenti illatione dæmon aliquid agit & operatur: non etiam in potentia recuperatione & liberatione à nocimento ad signi destructionem vel ablationem; quia hæc facta solummodo agere & operari definit; quòd ex pactione cum malefico inita agere & operari solum teneatur, quamdiu signum durat; ac proinde signò ablatò agere & operari definit non ex nova pactione, sed ex mera prius initi dissolutione ac cessatione.

Confirmatur secundò; quia, si maleficus in externo vel etiam in interno ac Pœnitentiæ foro impotentiam aliudve nocimentum signi alicujus positione illatum & conservatum confiteretur, ab utriusque fori iudice ad signi remotionem compelleretur; imò externi fori iudex aliquando illius remotionem vel destructionem alteri mandaret, manifestò indicio, ut signum tollat, à malefico peti, idque ab ipso maleficiato ad se à diabolica vexatione liberandum tolli posse, quin ex pacto cum dæmone inito agere eumque invocasse videatur.

Ex his facili negotio diluuntur argumenta, quibus signorum à maleficis positionum destructione vel remotione facta, pactorum diabolicorum dissolutio ipsa quoque arguitur Superstitionis.

23. Primum, quia S. Hilarion diabolica

pactionis signa perquiri & removeri ve-tuit, partim causâ vitandi scandali pusillorum; ne scilicet præsens ac rudis populus, dæmonis à puella expulsiōem magicis incantationibus procuratam, existimaret: partim verò; quòd ad fidelium in fide & fiducia in Deum confirmationem & Divini Numinis majorem gloriam fore judicârit, si miraculorum patrandorum, quò excellere, dono uteretur, & virtute Divina puellam à maligni spiritus potestate ac vexatione liberaret.

Secundum; quia signi ablatio non est signum potentia, sanitatis &c. expactione à dæmone procuranda ac restituenda, sed solummodo remotio causa & invocationis, ad potentiam & sanitatem impediendam vel tollendam moventis; cùm ex pactione expressa vel tacita cum malefico inita dæmon positò signò solummodo nocere: non etiam signò remotò potentiam & sanitatem procurandò prodesse teneatur hęc ipsò; quòd positò ac perseverante signò solummodo potentiam & sanitatem tollendò nocet: non etiam; ut signò ablatò illas restituendò profit cum malefico sit pactus; ac proinde signi remotionem vel destructionem secuta potentia & sanitatis recuperatio nullatenus procedat ex pactione, sed huic merè accidentaria sit.

Tertium; quia signum tollens, eò ablatò dæmonem desinere, non didicit ab ipso dæmone, sed naturaliter intellexit ex iis, quibus id cum illo pactus maleficus manifestavit: & si ab ipso dæmone id didicisset, & discendò graviter peccasset, accepta tamen ab eo notitia ad signi destructionem vel remotionem usus ei illicitus non esset: sicut, qui Grammaticam aliãve ex se licitam artem dæmonis magisteriò didicisset, licet ab eo discendò graviter peccârit, Grammaticam tamen aliãve ejusmodi artem usu exerce-
cepe sine

gere sine peccato potest, ut aliis DD. relatus tradunt *citt.* Sanchez n. 4. & Palao p. 11. n. 1.

Quartum; quia inter signi positionem & ablationem lata disparitas est; cum illa ex pactione, non etiam ista procedat: ad illam dæmon agat aliquid & operetur, ad hanc agere & operari desinat præcisè ideo; quod cum malefico in ita pactionis vi solum ligetur, quamdiu signum in loco positum intactum perseverat: eò verò remotò agere desinat, vel; quia non vult: vel; quia à Deo non amplius permittitur: non vi pactionis, ipsum inter & removen-tem intercedentis.

24. Quintum ac postremum; quia verisimilius licita non solum est destructio vel remotio signorum à malefico positorum, sed etiam positio contrariorum, ex se tamen licitorum aut indifferentium signorum, quibus positis dæmon nocere desinit; quod ex pactione cum malefico in ita ad impotentiam aliudve malum inducendum solum ligetur, donec hujusmodi contrarium signum ponatur, ut cum Hostiensis in c. fin. hâc Rubr. n. 6. Joan. Andr. *ibid.* n. 16. sustinent Sylvester V. Maleficium q. 7. non obscurè: & perspicuè omnino docent Sanchez *Lib. 2. Moral. cap. 41. n. 25. citt.* Lessius n. 45. Suarez n. 16. Palao n. 10. & Perez n. 6. qui parùm referre aiunt, an id proveniat ex eo; quòd dæmon tali signo offendatur, vel ipse staturit, tali signo posito à nocumento inferendo cessare, vel à Deo nocere amplius non permittatur. Rationem reddunt; quòd licitum sit, aliquid ex se bonum vel omnino indifferens facere, quò factò à malefico cum dæmone in ita conventio dissolvitur ac cessat; cum id non signum pactionis novæ, sed priùs in ita detestatio & everfio sit.

(O) 24

ARTICULUS II.

De Impotentia dirimente Matrimonium.

SUMMARIUM.

25. Nuptiis non obstat impotentia ad solam generationem:
26. Ad copulam solum temporanea,
27. Et aliquando respectiva:
28. Imò & absoluta, si superveniat matrimonio,
29. Etiam nondum consummato:
30. Cujus contractum aliquando præcessisse,
31. Aliquando ei supervenisse, præsumitur.
32. Superveniens conjugio, hujus usum plerùmque non impedit:
33. Aliquando tamen illicitum reddit.
34. Valet matrimonium à moribundo,
35. Et ab hermaphrodito secundùm sexum prævalentem:
36. Aliquando etiam secundùm debilitatem initum.
37. Cum dubio de impotentia matrimonium iniri nequit.
38. Conjuges impotentes separantur, si incontinenter:
39. Si castè vivant, cohabitare permittuntur.
40. Impotentes secundùm aliquos veterum contractum matrimoniale inire possunt:
41. Quod alij melius negant,
42. Spectatò jure moderno & ratione,
43. Et veteri jure non adversante.
44. Impotentia perpetua conjugum dirimit jure Ecclesiastico,
45. Imò Naturali.
46. Alia ratio est impotentia temporalis.

ii

Certum

25. **C**ertum est primò, Matrimonium inter Christianos non dirimi Impotentia ad solam generationem: etiamsi ea perpetua & absoluta sit, ut patet ex parentibus S. Joannis Baptistæ aliisque sterilibus, inter quos, quia ad actum conjugalem verè potentes sunt, verum matrimonium intercedit: etiamsi ex illo ob senium, frigiditatem, infirmitatem &c. prolis generatio non sequatur, nec speretur secutura, ut cum S. Thoma in 4. dist. 34. q. unica art. 2. aliisque TT. & Canonistis docent Petr. Barbosa in 1. ff. Solutio Matr. p. 1. n. 98. & Sanchez Lib. 7. de Matrim. disp. 94. à n. 26. Ratio est; quia Impotentia ad solam generationem non impedit, quò minus vir & mulier una caro fiant. Unde leges Julia & Papia, viros sexagenarios & foeminas quinquagenarias à conjugii arcentibus, non solum Ecclesiæ usui, sed Imperiali etiam judicio sublatae sunt, l. Sancimus 27. C. de Nuptiis, senibus quacunquæ ætate matrimonium permittente: nisi fortè ad actus conjugales perpetuò inhabiles essent, Covarruvias de Sponsal. p. 2. cap. 8. §. 2. n. 10. V. Nond. cit. Barbosa n. 94. & Sanchez n. 20.

Neque obstat; quòd finis matrimonii sit generatio prolis, deficiens in sterilibus & infocundis; quia, quòd ea non sequatur copulæ perfectæ tantum accidens; & matrimonii finis non sola prolis generatio, sed etiam remedium concupiscentiæ est, can. Nuptiarum, 27. q. 1. cit. D. Angelicus art. 2. ad 3. & Barbosa n. 98.

26. Certum secundò est, conjugia non dirimi propter impotentiam ad copulam solum temporaneam, etiam absolutam & undecunquæ proventientem, c. Fraternitatis 6. V. Quamvis igitur: Cui non adversatur; quòd impuberes, quantumvis hujusmodi duntaxat impotentia laborent, inhabiles sint ad matrimonium in-

eundem, c. Ubi non est 2. c. Covinebat 6. & c. de Spons. impub. quia, inter eos inita conjugia jure solum Ecclesiastico irritata, doctrina est cit. S. Thome 2. dist. 36. q. unica art. 5. ab aliis DD. recepta; ideoque ad ejusmodi conjugia cum fidelibus dispensari potest, arg. c. Ubi non est cit. in fine, eaque inter infideles usufructibus præditos, quacunquæ ætate inita sint, subsistunt, Perez disp. 37. de Matr. §. 2. n. 7.

Certum est tertio, matrimonium non dirimi propter impotentiam solum respectivam, si ista respectu unius personæ impeditus, id contrahat cum alia, respectu cujus potentia datur, ut colligitur ex c. Fraternitatis cit. & cum Glossa V. Simili & V. Debeat, explicat Panormit. n. 19. & 20. quia ita, sive respectu unius duntaxat, impotens tradere alteri potest in suum corpus jus respiciens actus conjugales, hoc ipso; quòd hi cum illo possibiles sint, Sylvester V. Matrimonium 8. q. 16. d. 3. cit. Barbosa n. 95. & Sanchez disp. 93. n. 5.

Certum est quarto, matrimonium etiam non dirimi propter impotentiam ad copulam, etiam perpetuam: si ista illi jam consummato superveniat, can. Hi qui, 32. q. 7. propter omnimodam ipsius insolubilitatem; contra verò matrimonium dirimi Impotentia perpetua, ejus contractum antecedente, per textum can. Si uxorem 32. q. 5. c. 1. & c. hanc Rubr. & declarationem Sixti V. propter eam matrimonii incapaces pronuntiantis Eunuchos & Spadones Motu proprio, qui incipit Cum frequenter 27. Jun. 1587. edito: cuius tenorem refert Gutierrez 2. Canon. Lib. 1. cap. 16. n. 18.

Dubium autem primò est de impotentia perpetua, superveniente matrimonio tantum Rato; nam etiam illa hoc dirimi cum Gratiano in fine Summe 33. q. 1. voluerunt Sprenger Mallei Mallei p. 1. q. 8. &

g. 3. & Alexand. Carerius *Lib. 5. de Sponsal. cap. 18.* & iudetur etiam *can. Quod proposuisti, 32. q. 7. c. Ex literis 3. hâc Rubr.* At revera textus isti id non persuadent. Prior; quia eò vel de muliere, correptâ infirmitate arctitudinis; ac proinad matrimonium inhabili: vel de matrimonio cum alia permisso prævia dispensatione, quod cum illa non consummatum, sed solummodo ratum erat, sermonem esse, patet ex dictis supra *Tit. 8. n. 4.* Posterior; quia eò relatum Alexandri III. rescriptum de impotentia matrimonium antecedente loqui, clarè patet ex verbis, *Si Mulier vitium illud à natura contraxit, ut ibi cum Glossa V. Contraxit, notant Barbosa n. 2. & Gonzalez n. 2.*

Quare matrimonium etiam Ratum, superveniente Impotentia quacunq; dirimi in *c. Ex literis cit.* meritò negant Anchoran. in *fine, Panormit. n. 3. & Alex. de Nevo n. 2.* eòsque secuti ceteri Interpp. & DD. cum propter textus *can. Si Uxorem cit. Sc. an. li qui 32. q. 5.* quorum utroque, præsertim posteriori, matrimonium contractum, superveniente quacunq; infirmitate vel defectu, solvi negatur: tum verò; quia à melioris notæ DD. ferè omnibus receptum est, matrimonium Ratum quoad vinculum non solvi, nisi professione Religiosa vel Apostolica dispensatione: cui tali casu locum esse, monent Panormit. & Alex. de Nevo *l. cit.*

30. Dubium secundò est, an in dubio impotentia matrimonium antecessisse, vel istius contractum subsequuta esse præsumatur. Illam præcessisse, cum Hostiensi in *c. Fraternitatis cit. n. 4. Panormit. ibid. n. 16. & cit. Sylvestro q. 16. d. 9. Gaëta in can. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 27. Sc.* docent Henriquez *Lib. 12. cap. 8. n. 3. & Mascard. de Probat. conclus. 316. n. 19.* contra eam matrimonium subsequutam,

cum Ant. de Butrio in *c. cit. n. 20.* vult Palao *cit. p. 14. §. 7. n. 5.* A quo fortassis non multum divertet, qui rem expedire volet distinctione; vel enim ejusmodi dubium ortum est statim post matrimonium contractum istiusque attentatam consummationem; vel primùm ex intervallo temporis, præsertim notabilis v.g. duorum vel plurium annorum?

Si prius: præsumendum est, eam matrimonium antecessisse, saltem si impotentia ex vitio naturali & non merè accidentali, v.g. ex maleficio aut mutilatione sit orta, ut cum prioris Opinioni Assertoribus volunt Gutierrez *cap. 116. n. 3. & Sanchez disp. 103. n. 4. §. 6.* Ratio est; quòd aliquem brevi tempore ab uno extremo ad alterum transiisse, & potentiam, quam à naturâ habuit, amisisse non præsumatur, præsertim, cum qualitates acceptæ à natura semper inesse præsumantur, per tradita à Menoch. *Lib. 1. præsumpt. 14. n. 3.*

Si posterius: impotentiam matrimonio contracto supervenisse, existimandum docet *cit. Palao n. 5.* sive ex maleficio, aliòve accidenti, sive ex naturali vitio proveniat; quia præsumi debet quemlibet à natura potentem & habilem ad humani generis propagationem; ac proinde ad istam inhabilitatem supervenisse potiùs, quàm antecessisse. Propter quam rationem in dubio impotentiam accidentalem potiùs, quàm naturalem esse, cum *cit. Gutierrez, Sanchez & aliis DD. censet idem Palao n. 7.*

Neque obstat; quòd, si iudicetur, eam matrimonio supervenisse, periculum sit accedendi ad non suam. Non, inquam, hoc obstat, cum; quia ex notabilis temporis lapsu, sicut potens, sic etiam sua præsumi potest: tum verò; quia, si impotentia iudicetur antecessisse, & propterea conjugio dissoluto ad novas nuptias

transseant conjuges separati, periculum est adulterii, ab utroque committendi.

32. Dubium tertio est, an licitus sit usus matrimonii, cui impotentia perpetua supervenit. Si, quæ supervenit, ad generationem duntaxat, non etiam ad coitum inhabilem reddat, illum licitum esse, nemo facile in dubium vocat, extra casum: quò scæmina ex viro conceptam prolem semper mortuam & cum manifesto vitæ periculo in lucem edit. Quò tamen etiam casu debiti ipsam etiam exactionem, licet ad redditionem non obligent, cum *cit.* Sanchez *disp.* 102. n. 11. ei permittunt Coninck *disp.* 31. *dub.* 8. n. 87. & Palao *Tract.* 28. *disp.* 4. §. 2. n. 12. quòd, licet contrahendò ad redditionem cum suscipiendæ prolis & propriæ vitæ periculo se obligasse non præsumatur, ad vitandum tamen incontinentiæ & animarum detrimentum, cui matrimonialium actuum privatione ipsa cum consorte exponitur, periculum illud subire ullo Jure non prohibeatur præsertim; cum prolis conceptio, ex qua hoc periculum oritur, fortassis non secutura: & si sequatur, proli ante partum mortuæ etiam sic esse, quam non esse, melius: & quod ejus editione mater timet, mortis periculum certum non sit.

33. Si impotentia etiam sit ad copulam, & ex superveniente testium aut seminis defectu proveniat, debiti redditionem & ipsam etiam exactionem licitam, cum Gaëta *in can. Ad limina*, 30. q. 1. §. 4. n. 530. censent. *citt.* Sanchez n. 8. & Palao n. 11. non etiam, si undecunque proveniens impotentia impediatur seminis intra vas effusionem; hoc enim casu DD. *citt.* conjugibus illos tantum actus permittos aiunt, ex quibus semen vel non effundendum, vel, id quoad partem saltem aliquam scæmineo vase recipiendum, sperant: contra prohibitos & illicitos esse docent

actus, ex quibus seminis extra vas effusio secutura, & seminis ullam partem illò recipiendam spes non esse, certò scitur.

Dubium quartò est de valore matrimonii cum concubina in articulo mortis contracti ab infirmo. Ratio dubitandi est; quòd in articulo illo constituto prolis generatio, & ipse etiam actus conjugalitatis impossibilis sit; ac proinde ejus matrimonio perpetua impotentia obstat videatur: propter quam rationem initum ab eo matrimonium pro irritò habet Baldus *in l. Sed est 6. ff. de Lib. & postb. in fine.* Sed contra sensum & usum Ecclesiæ, concubinam, etiam in ejusmodi articulo, duci permittentis, favore non tantum prolium ex ea susceptarum: quas hujusmodi matrimonio legitimi, patet ex generali Regula c. *Tanta 6. Qui filij legitimi*: sed salutis etiam spiritualis ipsius infirmi, ob nimium affectum in concubinam, & defectum aut maximam difficultatem ferri propositi ab illa recedendi, de animæ salute & felicitate æterna non parùm periclitantis: quòd periculum initò inter ipsum & concubinam matrimonio celsat.

Neque hujus valori obstat difficultas aut impossibilitas actus conjugalitatis quia, licet hunc vis morbi impediatur, ipsa tamen ad eum & generandi etiam potentia adesse & perseverare præsumitur, quamdiu eam vi morbi destructam esse, non constat, ut rectè advertit *cit.* Palao p. 14. §. 2. n. 6. & ante eum Sanchez *disp.* 105. n. 3. hanc sententiam veram vocans.

Dubium quintò est de valore conjugii initi ab hermaphrodito, sive eo, qui utroque sexu pollet. Quem marem aut scæminam censeri juxta sexum prævalentem, liquet ex l. *Quæritur 10. ff. de Statu homin.* Cùm neuter sexus pravalet, alterius electionem, sed sine variatione, ei permittunt: eumque ex sua determinatione pro

tione pro mare aut foemina habendum, & ad matrimonium cum sexus ab electo diversi persona inendum habilem, cum Glossa in can. Si testes 2. §. Ad testimonium 4. q. 3. Sylvestro V. Hermaphroditus, in sine Maiolo Lib. 3. de Irregularit. cap. 25. n. 16. & aliis docent Gutierrez de Matr. cap. 119. n. 1. & cit. Sanchez disp. 106. n. 6. quod, cum utroque sexu polleat, & uti neutro magis quam altero, & utroque simul non valeat, recte uti permittatur eò, quò ipse, adhibito peritorum, præsertim Medicorum aut Matronarum, consilio mavult: dummodo alterius usui perpetuo renuntiet, arg. can. Presbyteros, 16. q. 1. præstito juramento: quod ei deferendum, ex Hostiensis recte monet cit. Sanchez n. 2. Hæc satis certa

36. Anceps autem & controversus est valor matrimonii ab eo initi secundum sexum debiliorem, v.g. foemineum, cum ei prævalet virilis; eius enim valorem ex ea ratione DD. cit. impugnant; quòd, cum hermaphroditus à prævalente sexu vir reputetur, l. cit. ab eo cum viro contractum matrimonium inter ejusdem sexus personas inimum videatur. Cui Opinioni sicut facile accedo, si foemineus sexus ita debilis sit; ut eum ad coitum seu perfectam copulam carnalem cum viro reddat impotentem: casu tamen, quò ad coitum secundum utrumque sexum potens esset, matrimonium secundum debiliorem inimum validum censeo cum Pontio Lib. 7. de Matrim. cap. 65. n. 8. & Perez disp. 36. s. 13. n. 4. quòd ab eo, qui potentiam foeminae habet instar alterius foeminae, cum viro inimum conjugium neque Naturali neque Positivo Jure sit irritum. Imò id satis probabiliter etiam illicitum non sit ei, qui diversi sexus usui perpetuo præstita cautione juratoriã renuntiavit.

Dubium sextò est de casu, quò, an hermaphroditus secundum aliquem sexum, & quicunque alius, tam mas quam foemina, ad coitum potens sit: vel ea, quã laborat, impotentia perpetua sit, dubitatur; dubiò enim hoc non obstant, inimum ab iis matrimonium culpã vacare, existimat Palacios in 4. dist. 34. dist. 1. concl. 2. in sine; quòd ad ejusmodi dubium tollendum triennale experimentum ab Ecclesia concessum sit, c. Laudabilem 5. & c. fin. Sed hoc leve est; cum triennium hoc ab Ecclesia solummodo indultum sit ad explorandum valorem conjugii jam contracti; quòd hoc, antequam de illo vel nullitate constet, nec ratum haberi nec dissolvi possit. Quare, antequam ejusmodi dubium deponatur, à contractu matrimoniali abstinentium, communis DD. sententia & solida ratio est; quòd, tali dubiò stante, eum celebrans necessitatem contrahat ad exercendos actus, quos an fornicari vel conjugales sint, rationabiliter dubitatur: proinde ei, quòd cum matrimonium init, gravem inferat injuriam, & non minorem irreverentiam Sacramento matrimonii, id exponendò periculo irritationis, cit. Gutierrez cap. 116. n. 3. Sanchez disp. 103. n. 10. & Palao p. 14. §. 7. n. 1.

Dubium septimò & magni momenti controversia est, an matrimonium scienter contrahens cum impotente saltem ad cohabitationem & obsequia conjugalia, quæ potest, exhibenda obligetur. Qua in re satis convenit inter pleròsque DD. si, ut plerumque solet, incontinentiã periculum sit, duos, quorum alter vel uterque impotens est, ad mutuam cohabitationem admitti non posse: imò eos etiam, quorum alter alterius impotentia ignarus cum eo matrimonium inuit, si non castè vivere, sed carnalibus & libidinosis actibus operam dare appareat, Ii ; authori-

authoritate Ecclesiastica separandos, Sixtus V. in Motu proprio, *de Eunuchorum conjugiiis* 1587. edito, declaravit, ut videre est apud Guttierrez *Q. Q. Canon. Lib. 1. cap. 16. n. 18. & cit. Sanchez disp. 92. n. 17.*

39. Convenit inter eosdem secundò, eos quorum uterque matrimonium bona fide, sive cum huiusmodi impedimenti ignorantia contraxit, impotentia & ex ista proveniente matrimonii nullitate detecta, si castè vivere communi consensu velint, ita sibi mutuo cohabitare posse; cum id aperte decilum sit *c. Laudabilem 5. ubi Celestinus III. de matrimonio, cum frigidò ignoranter contracto, agens, Si, inquit, consentiant simul esse: vir eam, & si non ut uxorem, saltem habeat ut sororem.* Quin etiam eos, qui cum impedimento impotentia scienter contraxerunt, si continentia & libidinosa cohabitationis periculum absit, ita simul, si velint, permanere permitti posse, clarè insinuat *c. Consultationi 4. ubi relati Lucii III. de viro cum foemina arctitudine impedita copulato, rescriptum est, Licet incredibile videatur, quòd aliquis cum talibus contrahat matrimonium: Romana tamen Ecclesia consuevit in consimilibus iudicare; ut, quas tanquam uxores habere non possunt, habeant ut sorores.* Quòd textu de contractu cum impedimento scientia inito sermonem esse, ibi notant Innocentius, Panormit. *n. 2. Barbosa n. 2.* & manifestum est ex verbis *Licet incredibile videatur;* quia cum foemina arcta, aut aliter impotente matrimonium ignoranter iniri, cum frequenter accidat, incredibile non est, ut probe advertunt *cit. Sanchez disp. 97. n. 2. & Pontius Lib. 7. cap. 58. n. 1.*

40. An autem ita contracta socialis vita verum matrimonium sit, aut de Jure esse valeat, dubium & dissensio quædam

est inter DD. Id enim ex antiquioribus dilertè affirmant Paludan. *in 4. dist. 30. q. unica, art. 2. Tholof. Syntag. Lib. 9. cap. 12. n. 6. Medina de Continentia Lib. 5. à cap. 74. & nonnulli alii:* quorum Opinioni non obscure favet S. Thomas *in 4. dist. 34. q. 1. art. 2. & apertius 3. p. q. 29. art. 2. eique ex RR. virile patrociniùm præstat Pontius cit. Lib. 7. à cap. 56. eam ex Jure & ratione late propugnans.* Et ex illo quidem pro se allegat duo *cc. antè relata & can. Requisi visiti 33. q. 1. quibus textibus mulier impotens, cui quis (præsertim sciens) matrimonio jungitur, cum nequeat ut uxor, ut soror habenda dicitur, matrimoniali vinculo non dissoluto, argumentò ductò ex *can. cit. verbis, Si non ut frater & soror cohabitare: sed retinaculum conjugale voluerint rescindere.* Unde à contrario inferitur casu, quò ut frater & soror cohabitare voluerint, retinaculum seu vinculum conjugale non rescindi, quod est persistere & firmum manere. Rationem *cit. Pontius cap. 58. à n. 1. unicam, sed suò iudiciò optimam & solidam reddit;* quòd matrimonii essentia consistat in conjunctione animorum, quà duo diversi sexus se mutuo obligant ad naturalem societatem vitæ, *arg. l. Nuptias 30. ff. de R. I. quæ conjunctio, cum stare valeat cum impotentia, matrimonium ita validè contrahent impotentes: & si ultra illam conjunctionem exigeretur obligatio ad actus conjugales, quà ratione, inquit Pontius, matrimonium consistere potuisset inter S. Josephum & B. Virginem Mariam? Quia hæc obstricta fuit voto continentia, ut ex verbis, Quoniam virum non cognosco, Lucæ cap. 1. v. 34. colligit S. Augustinus *Lib. de Sancta Virgine. cap. 4. alitque PP. & propterea ad ejusmodi actus se obligare non potuit.* Ita Opinione**

Iuani sua.

quam fuadent DD. *cit.*

41. Sed non perfluadent; cum ejusmodi socialem vitam verum matrimonium esse, cum Divini humanique Juris Interpp. & DD. VV. à *cit.* Sanchez *disp.* 97. n. 2. magnò numerò congestis palmis negent RR. permoti, imprimis allegatò *Motu proprio* Sixri V. cujus tenor

42. est: *Mandamus; ut conjugia per quoscunque Eunuchos & Spadones, utroque teste carentes, cum quibuslibet defectum illum sive ignorantibus sive scientibus contrahi prohibeas: eosque ad matrimonia contrahenda inhabiles auctoritate Nostra declares &c. & matrimonia ipsa sic de facto contracta, nulla, irrita & invalida esse, declares.* Quibus verbis matrimonia cum eunuchis & spadonibus, tam ignoranter, quam scienter, contracta irrita pronuntiantur. Deinde ratione; quia matrimonium ex natura & institutione sua ad humani generis propagationem, sive ad actus ad hanc ex se aptos, referri clarè indicat sacer textus *Adhærebit uxori sua & erunt duo in carne una*, Genes. cap. 2. v. 24. itè ab Alexandro III. e. *Illud quoque 11. de Presumpt.* tradita ejus definitio & *can. Deus*, 31. q. 1. Unde vi ejus initi conjuges contrahunt obligationem sibi mutuò, cum exigitur, reddendi debitum conjugale: quod cum impotentibus impossibile sit, impossibilis etiam cum ipsis erit verus contractus matrimonialis. Denique ex absurdis, quæ ex contraria Opinione sequuntur; quia, si conjunctio animorum sine obligatione tradendi corpus ad actum conjugalem induceret matrimonium, hoc inter patrem & filiam, filium & matrem, fratrem ac sororem, focerum & nurum &c. consistere posset, §. *Cum ergo* post *can. Sufficiat*, 27. q. 2. quia prædicta animorum conjunctio & societas vitæ eis non adverfiantur, ut rectè arguunt *cit.* Palao §.

6. n. 3. & Perez *disp.* 37. f. 4. n. 3. Unde corruiat adversæ partis ratio.

Neque pro ea facit conjugium B. Virg. Mariæ cum S. Josepho; quia, licet illi votum continentia obstitit, quò minus in ipsum actum conjugalem potuerit consentire: consentire tamen potuit in individuum vitæ societatem, & virtualiter in obligationem tradendi corpus ad ejusmodi actus, si exigentur; quia eos nunquam esse exigendos, certa fuit ex revelatione & dispositione Divina, *can. Beata*, 27. q. 2. cui virginitatem suam committens in ejusmodi societatem & virtualiter in obligationem ad copulam sive istius exigendæ jus in castissimum Sponsum transferendum, non in ipsam copulam consentit, ut cum S. Hieronymo in illud, *Cum esset desponsata* & S. Chrylost. *Homilia 4. in verba, Antequam convenirent*, Matth. cap. 1 v. 18. & aliis PP. ac DD. advertit Barbosa *in can. cit. n. 5.*

Neque plus eruitur ex *cc. cit. textibus*; cum, quatenus asserunt impotentem non posse haberi *Ut uxorem*, nostram sententiam apertè confirmant; quia clarè indicant, cum illa verum matrimonium non dari: quatenus autem dicunt, eam habendam *Ut sororem*, nobis non contradicant; quia cohabitationem, seclusò incontinentiæ periculò, non præcipiunt, sed solummodo permittunt, si in eam uterque consenserit, Perez *f. cit. n. 5.*

In speciem magis, re ipsa minus urget *can. Requisivisti cit.* cum ejus textu nomine *Conjugalis retinaculi*, non vinculum matrimoniale verum, sed tantum putativum, sive inchoatam vitæ societatem intelligi, non obscurè pateat ex eo; quod secundum textum & naturam conjugalis vinculi possit rescindi, & ortum sit ex contractu, ignoranter inito cum

eo cum impotente : quod irritum esse, qui nobis adversantur, non inficiantur.

44. Dubium est octavo de Jure, quod impotentia perpetua matrimonium dirimit; hoc enim Jure solum Positivo, præsertim Ecclesiastico, irritum esse, Paludanus in 4. dist. 30. q. 1. art. 2. n. 6. Major ibid. dist. 34. q. 1. Gaëta in can. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 328. Armilla V. Matrimonium n. 47. & nonnulli alii volunt, præcipueque nituntur c. Quod sedem 2. quod relatum Alexandri III. rescriptum est, *Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus conjugio, sic qui impotentes sunt, minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur.* Unde subsunt, pueri sive impuberis cum puella matrimonium non Naturali, sed Ecclesiastico tantum Jure irritum esse; cum ad id dispensari cum eo posse, & à Sede Apostolica fuisse dispensatum, testis sit Navarrus ad Rubric. de Sponsal. Consil. 4. apud Gobat Experient. Tract. 9 n. 610. Ergo Naturali Jure validum, solumque Ecclesiastico irritum est conjugium impotentis. Confirmatur; quia, sicut impotentia solum temporalis se habet respectu temporis, quod ea durat, ita se habet perpetua respectu temporis totius vitæ; cum illa corporis ad actus conjugales traditionem pro tempore, quod durat, non minùs impediatur, quam ista sive perpetua impotentia pro vitæ tempore toto. Ergo, sicut impotentia temporanea, sic etiam perpetua conjugium dirimit solo Ecclesiastico Jure.

45. Verius tamen, si impotentia perpetua sit, id dirimi Jure Naturali, cum SS. DD. Angelico in 4. dist. 34. q. unic. art. 2. ad 1. & Seraphico dist. cit. q. 1. art. 2. ad 1. Turrecremata in Summam. 35. q. 1. n. 8. ad 1. Soto dist. cit. q. unic. art. 2. concl. 1. Sylvestro V. Matrimonium 8. q. 16. in fine & antiquioribus multis de-

ferunt cit. Sanchez disp. 98. n. 2. Perez disp. 37. f. 9. n. 2. Hurtad. de Matrim. disp. 22. n. 30. & Palao p. 14. §. 6. n. 3. Ratio solida non minùs quam perspicua est; quia matrimonialis contractus natura & essentia consistit in mutua traditione & translatione juris in corpus mutuòque consensu in obligationem, non solum ad individuum societatem vitæ, sed etiam ad actus ex se aptos ad generationem prolis, ut indubitate desumitur ex verbis Domini Dei matrimonium instituentis, *Et adharebit uxori sue: & erunt duo in carne una*, Genes. cap. 2. v. 24. & ex illò Apostoli, ex nuptiali contractu ortam obligationem mutam explicantis, *Uxori vir debitum reddat: similiter autem & uxor viro*; quoniam vi contractus illius *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier*, 1. ad Corinth. cap. 7. v. 3. & 4. Cum ergo, qui perpetua impotentia laborat, corporis sui jus ita transferre in alterum, & in obligationem ad ejusmodi actus consentire non possit hòc ipso; quod actus ad prolis generationem apti ipsi impossibiles sint, per Reg. *Impossibilem* 185. ff. & Reg. *Nemo* 6. in 6. contractus matrimonialis ex ipsa istius natura & essentia ei impossibilis, ab eoque initum conjugium naturali Jure irritum est; quia id, quod rei naturæ & essentia repugnat, eam irritam reddit Jure Naturali.

Neque hac in re eadem aut par ratio est impotentia perpetua & solummodo temporalis; cum illa traditionem juris in corpus & obligationem ad actus conjugales, ac proinde contractum nuptialem simpliciter excludat: non etiam ista sive impotentia temporalis; cum, qui actus illos exhibere jam non potest, eos exhibere valeat in futurum; ac proinde, sicut qui

sicut, qui jam solvendo non est, solvendi obligationem subire in futurum tempus potest, sic etiam, qui propter defectum ætatis ad conjugales actus exhibendos potens jam non est, eos, cum potens erit, exhibendi obligationem subire valebit per contractum matrimonialem: licet id nequeat, qui impotentiam perpetuam laborat instar ejus, qui solvendo nunquam est futurus; nam & hic solvendi obligationem, cujus est incapax, subire non potest, *arg. Regg. cit.* Ex hac resolutione

Inferitur primò, perpetuam impotentiam etiam solummodo respectivam matrimonium cum persona, quacum actus conjugales ei impossibiles sunt, dirimere Jure Naturali; cum tali personæ eradi nequeat jus in corpus suum, neque etiam subiri obligatio ei exhibendi, si exigantur, actus conjugales; quòd hi respectu ejusmodi personæ impossibiles sint. Secundò, idem juris esse etiam, si impotentia proveniat ab extrinseco v.g. ex maleficio; cum etiam talis actum conjugalem aliquando respectu omnium, aliquando respectu unius vel plurium & tertiarum personarum impossibilem; ac proinde respectu earum matrimonium irritum reddat. Tertio, irrita etiam esse conjugia infidelium, quorum uterque vel alter perpetuam impotentiam laborat; cum enim inter impotentes & cum ipsis initorum conjugiorum nullitas ex ipsa matrimonii natura oriatur, pariter afficiet fideles & infideles. Ita *cit.* Sanchez & Perez uterque à n. 5.

ARTICULUS III.

De Matrimonii cum Impotente initi Dissolutione.

SUMMARIUM.

47. *Hac Jure permessa non est ipsis conjugibus:*
48. *Quibus etiam audientia aliquando negatur,*
49. *Aliquando conceditur ante experientiam triennemem.*
50. *Circumspectè tractanda est causa impotentia:*
51. *Cujus signa, si evidentia,*
52. *Vel moraliter certa sunt, matrimonium dissolvendum.*
53. *Cum illa dubia sunt, triennium expectandum,*
54. *Eoque exactò pro matrimonio pronuntiandum est:*
55. *Nisi impotentiam fateatur conjux uterque,*
56. *Triennium illud inchoatur copula attentatione,*
57. *Et moraliter continuum exigitur.*
58. *Matrimonii dissoluti, si potentia appareat, redintegratio faciènda est:*
59. *Nisi impotentia miraculò,*
60. *Vel malis artibus sit sublata:*
61. *Vel matrimonium solum sit propter impotentiam solum respectivam.*
62. *Aut ex maleficio proveniente,*
63. *Eamque solum temporaneam fuisse, non appareat.*
64. *Matrimonii redintegrationi præmittenda est Penitentia.*

Quantumvis cum impotente verum matrimonium consistere non possit, & propterea, qui hoc cum illo inicit & de impotentia certus est, carnalem copulam illicitè attentet, à conjugio tamen recessus ei Jure permixtus non est sine Ecclesiæ auctoritate, *arg. c. Lxxv 3. de Divortio.*
K k Ab ipso

48. Ab ipso etiam iudice Ecclesiastico adversus matrimonium suum proclamantium querelas, non indiscriminatim omnes, admittendas, docet Burcardus relatus *c. 1.* ubi mulieri, viri impotentiam post annum vel dimidium alleganti, audientia denegatur, & rationis loco ei obicitur; Cur tamdiu tacuerit; *Cum factis & intra breve tempus scire potuerit, an sit aptus ad copulam.* Cui textui primò intuitu aperte adversari videntur *c. Fraternitatis 6. & c. fin.* decisiones, quarum priori post multos, posteriori, post octo cohabitationis annos adversus matrimonium conquerens auditur: idque iure optimò; cum, *Quòd ab initio nullum est; tractu temporis non convalescat per Reg. Quòd ab initio 29. ff. & Reg. Non firmatur 18. in 6.* & matrimonium præscribi ullo tempore non possit, *c. Non debet 8. §. fin. de Consang. & Affinit.* Quas sanctiones Canonicas ut ab Antinomix vitio absolverent, VV. Interpp. multum; & multi nequicquam laborarunt. Nec desuere & à Sanchez *Lib. 7. de Matr. disp. 8. n. 2.* referuntur, qui relatum *c. 1. cit.* dispositionem *c. Fraternitatis & c. fin. cit.* asserent correctam. Imò ei negarent vim Juris; quòd neque ex Rescriptis Apostolicis, neque ex alicujus Concilii generalis decretis translata sit in Decretales. Sed perperam; cum Juris correctio, ubi congrua interpretatione potest, vitanda sit; & si ratio habenda esset fontis, ex quo textus in Decretales derivatus est, vis & autoritas Juris innumeris textibus adimenda foret.

Meliùs ergo alii, *c. 1. cit.* mulieri, post notabile temporis intervallum viri impotentiam proponenti, audientiam eò solum casu denegari, ajunt, quò vir, se potentem asserens, ei contradicit, & necdum lapsus est triennium, atque in

super impotentix evidentiã certave aut saltem verisimilia indicia non allegantur & probantur. Hòc ergo casu, licet audientia ei deneganda, audienda tamen mulier est. Imprimis, si, viro etiam se potentem asserente, post unum vel duos menses à copulæ attentione lapsos statim proclamet, juxta *c. 1. cit. V. Si autem.* Dein etiam, si vir ei non contradicat aut, hòc ipsi contradicente, seque potentem asserente, post experientiam triennem: atque ante hanc etiam, si ab ipsa allegata impotentix evidentiã certave aut saltem verisimilia indicia asferantur. Si hæc dubia duntaxat sint, audientia ei quidem ante, *V. Si autem cit.* non etiam post triennem experientiam denegatur, *c. Fraternitatis & c. fin. cit.* Atque ita hos textus in concordiam reducunt Gutierrez *de Matr. cap. 120. n. 7. cit.* Sanchez *disp. 109. n. 14.* & Palao *Tract. 28. disp. 4. p. 13. §. 8. n. 2.*

In praxi cum adversus matrimonium ex causã impotentix, etiam jullo tempore, provocatur, iudex Ecclesiasticus propter arduitatem negotii ad illius dissolutionem nequaquam temerè, sed circumspectione maxima: neque ex sola conjugum unius, vel etiam utriusque confessione: sed, si de corporis defectu certò constare aliunde non possit, prævia inspectione corporum, masculini per Medicos & Chirurges, femineï verò per obstetrices aliásque honestas matronas: non eòdem semper modò, sed pro varietate indiciorum ac probationum varietate aliquando statim, aliquando ex intervallo procedet.

Et primò quidem, si de impotentia constet ex signis, peritorum iudicò omnino certis & physicè evidentibus, v.g. quod mas virilibus vel utroque teste careat, vel illa omnino arida habeat: facina propter nimiam arctitudinem ad omnem

omnem coitum inepta indubitate appareat, matrimonium sine mora aliave probatione ac solemnitate dissolvendum est, adeo; ut, conjugibus juramentum deferri, non sit necesse: sed sufficiat; quod id delatum ac praestitum sit à Medicis & aliis, qui ejusmodi signa adesse testantur. Ita cum Glossa in *c. Fraternitatis 6. V. Matronas*, Panormit. *ibid. n. 11.* & aliis Interpp. ac DD. *citt. Guttierrez cap. 120. n. 2. Sanchez disp. 107. n. 3. & Pontius Lib. 7. de Matr. cap. 66. n. 1.* Ratio est; quod tali casu certa sit matrimonii nullitas: quã compertã, carnale commercium Juri Naturali adversatur.

52. Secundò, si impotentia signa verisimilia, & non phycicè, sed moraliter duntaxat certa sint, *citt. Sanchez n. 4. cum Ant. de Butrio in c. Laudabilem 5. n. 14. & Alex de Nevo ibid. n. 17.* matrimonii dissolutioni praemitti vult juramenta, quibus conjuges, de quorum alterius impedimento agitur, se coire non posse: & eorum septem propinqui aut vicini, se credere, eos verum jurasse, asserant, juxta *c. cit. & c. fin.* Ratio est; quod, cum signa solum moraliter certa, meritò major, quam cum ea omnino evidèntia sunt: & minor probatio exigatur, quam cum ea dubia sunt. Unde, cum *c. Laudabilem cit.* ad cognoscendam frigiditatem triennalis cohabitationis experientia praescribitur, id de casu, quò impotentia signa certa & evidèntia non adfunt, intelligendum, notat & ex *c. cit. verbis, Si frigiditas prius probari non possit*, desumit Panormit. *in c. cit. n. 5.*

53. Tertio, si signa sint dubia, & impotentiam, uno negante, alter duntaxat, imò satis probabiliter etiam, si eam uterque conjux fateatur, concedendum ipsis est triennium ad experiendum, an matrimonium per veram copulam carnalem valeant consummare, *cc. citt.* Imò,

si foemina duodecimum aut mas decimū quartum annum primum egressi, eorumque potentia dubia esset, tempus experientia longius indulgendum, nec matrimonium dissolvendum esset ante libertatem plenam & perfectam: quam, licet foemina impletò decimò quartò, *l. Mala 14. ff. de Alimentis*, mas tamen non adipiscitur ante exactum ætatis annum decimum octavum, *l. Arrogato 40. §. 1. ff. & §. Minore 4. Instit. de Adopt.* Hostiens. *in c. Laudabilem cit. post pr. ubi Joan. Andr. n. 3. cit. Sanchez disp. 108. n. 4.*

Quartò, lapso trienniò, si matrimonium verè consummatum neget vir, & foemina affirmet: & impotentia signa certa aut saltem verisimilia non appareant, fides habenda affirmanti, & sententia pro matrimonio ferenda est; partim *arg. c. fin. de Sent. & re jud. & Regulæ, In pari causa potior est conditio possidentis*, quæ est *65. in 6. Panormit. in c. 1. n. 5.* partim; quòd foemina, viro impotenti cohabitare & sterilis apparere velle, non praesumatur. Ita *in c. 1. Hostiens. n. 1. Joan. Andr. n. 4. Alex. de Nevo n. 2. & alii Interpp. ac DD.* quos referunt & sequuntur Mascard. *de Probat. conclus. 312. n. 24. & cit. Sanchez disp. 109. n. 9.* Si verò matrimonium consummatum, negante foeminã, affirmet vir: & hunc impotentem, per Medicorum & Chirurgorum: aut, illam incognitam & adhuc virginem esse, per matronarum & obstetricum inspectionem probari nequeat, fides habenda est viro affirmanti; cum *arg. c. fin. & Reg. citt.* tum verò; quòd vir caput sit mulieris, *c. 1.* ut propterea etiam ejus potius, quam istius, assertioni fides sit adhibenda, Panormit. *in c. cit. n. 5. ubi Alex. de Nevo n. 17. & alii DD. relatis Sanchez n. 1. & Palao n. 7.*

K k 2

Quintò

35. Quintò demum, si alterum impotentem uterque affirmet, ad tollendam suspensionem collusionis, juxta *c. Laudabilem cit.* ipsis cum septima manu propinquorum aut vicinorum: vel, si tales & tot haberi nequeant, aliorum bonæ famæ & pauciorum, juramentum modò antè dictò est deferendum. Quò præstitò, matrimonium irritum declarandum, & ei, qui potens est, ad alia vota transitus est permittendus, *c. cit. & c. fin.* Glossa in *can. Requisisti 2. V. Septimâ manu*, 33. q. 1. Sylvester *V. Divortium q. 20. cit.* Gutierrez *n. 13.* Sanchez *disp. 108. n. 7.* & Pontius *n. 5.* Ex dictis

35. Dubium oritur primò, de triennio à Jure ad experimentum indulti computatione. Et id quidem ab attentatæ copulæ potiùs, quàm à matrimonii contracti die, computandum, satis convenit inter DD. & ratio perspicua est; quia conceditur ad explorandam conjugis potentiam: quæ exploratio inchoatur ipsâ copulæ attentatione. Unde *c. Laudabilem cit.* verba, *A tempore contracti matrimonii cohabitent per triennium*, exaudiunt de illius contractu, ut ferè solet, perfecto cum copulæ attentatione, Glossa in *c. cit. V. Contracti, ubi Hostiens.* *c. cit. pr.* Alex. de Nevo *n. 10.* & *cit.* Sanchez *disp. 110. n. 1.*

An autem ab attentatione illa, vel potiùs à decreto judicis computandum sit, dissensio inter eos est. Mihi, spectato Jure, id ab illa potiùs, quàm ab isto, sive à termino à judice præfigendo, computandum: idque *c. cit.* insinuatum & clarè proditum videtur *c. fin.* quò locò mulier, quæ viro suo per octo annos cohabitavit, ab eo statim separanda asseritur, si constiterit, eos intra prædictos octo annos per continuum triennium insimul habitasse, Panormit. in *c. fin. cit.*

n. 12. cit. Gutierrez *cap. 121. n. 3.* & Sanchez *n. 4. & 5.* sed, licet hoc Jure verius, Curia tamen Romanæ praxi, id à decreto judicis currere, testis est Farinacius *Consil. vol. 1. decis. 27. & 277.* quòd, insinuatò sibi decretò judiciali, præmissâque confessione peccatorum & SS. Eucharistiæ Sacramenti sumptione, copula à conjugibus sollicitiùs procuretur, Pontius *cit. cap. 66. n. 12.*

Dubium secundò est, an experientia triennium debeat esse continuum. Quod aliqui affirmant, alii negant. Nec malè utrique, si illi de Morali: isti de Mathematica aut etiam Physica continuatione, interpolationem & cessationem omnem excludente, loquantur; cum triennium, moraliter saltem continuum, apertè exigant verba recitata ex *c. fin.* physica autem continuationis necessitatem non admittit ratio; quia, si eâ frequentia, quâ alii conjuges matrimonio uti communiter solent, in ejus usu seu carnalis copulæ attentatione tribus annis ipsi perseverârint, triennio continuo copulæ experimentum cæpisse censentur; ut, cæterorum conjugum instar, ipsorum cohabitatio & experientia interrupta non censeatur: quantumvis peregrinationis aut alicujus negotii gerendi causâ unus ab altero aliquot diebus, imò hebdomadis, & uno alteròve mense abfuerit, vel propter infirmitatem aut aliud simile impedimentum tanto tempore à matrimonii usu abstinerit, Ita alius DD. relatis *cit.* Gutierrez *n. 7.* Sanchez *disp. 111. n. 5.* Pontius *n. 12.* & Palao *S. 10. n. 5.*

Dubium tertio est de casu, quò eum, ob cujus impotentiam matrimonium Ecclesiæ autoritate est dissolutum, potentem fuisse, postea apparet. Quò casu Regulæ instar est, eò, quòd postea contractum est, dissolutò priùs matrimonii rediunte.

redintegrandum, secundum Rescriptum Innocentii III. relatum *c. Fraternitatis cit.* Ratio est; quòd talicafu Ecclesia sit decepta, ab eaque contra matrimonii valorem lata sententia processerit ex errore: ex quo pro & contra matrimonium lata sententia decendii, imò decennii, lapsu in rem judicatam non transit, *c. cit. & c. Lator 7. de Sent. & re judic.* ut eam, quancumque ex errore processisse apparet, aut legitime probatur, retractari sit necesse, juxta dicta *Lib. 2. Tit. 27. art. 5.*

59. Hæc tamen Regula perpetua non est; cum plures sint casus, quibus conjugium prius ininitum instaurari necesse non est: veluti

Primò, si ex defectu testium aut membri virilis aut istius ariditate, ex fœminæ nimia arctitudine aliæ causa proveniens impotentia sublata esset miraculò; quia extraordinariâ miraculi viâ potentiam assecutus naturaliter verè & perpetuò impotens & ad nuptias inhabilis fuit, ut argumentò à contrario ductò inferitur ex verbis, *Attendens, quòd impedimentum illud non erat perpetuum, quòd præter Divinum miraculum potuit removeri, c. Fraternitatis cit.* Secus esset, si sublatum esset per consuetos Ecclesiæ Exorcismos & Orationes, *can. fin. 33. q. 1.* quia miraculò tolli id solum cenletur, quod extraordinariis & insolitis: non quod consuetis & ordinariis, etiam spiritalibus, auxiliis cessat, Sotus in *4. dist. 34. q. unic. art. 3. cit.* Sanchez *disp. 94. n. 10.* & Laiman *Lib. 5. Traçt. 10. p. 4. cap. 11. n. 2.*

60. Secundò, si impotentia aliter insuperabilis, sive à malefici authore, sive ab alio incantatione magica vel alia mala arte sublata esset; quia etiam ea, quæ per ordinaria & licita media tolli nequit, naturaliter perpetua reputatur, juxta *c. cit.* verba, *Per opus humanum, id est, licitum,*

ut monui *n. 6. cit.* Sanchez *n. 11.* & Laiman *n. 2.*

Tertiò, si matrimonii dissolutio facta est propter impotentiam, vg. arctitudinem mulieris solummodo respectivam, eaque ab alio priori dissimili viro cognoscatur; quia ea, quæ posteriori & dissimili viro ad coitum apta & potens est, priori nimis arcta, & respectu ipsius perpetuò impotens potuit esse, *arg. c. cit. cit.* Sanchez *disp. 99. n. 18.* & Pontius *cap. 64. n. 3. Dissimili,* inquam; quia, si mulier ab alio, quoad ætatem, vires & habitum corporis priori simili viro carnaliter cognosceretur, potens esse convinceretur etiam respectu istius: quocum proinde matrimonium redintegrandum esset eò, quod postea cum alio contractum est, dissolutò, ut *c. cit.* distè habetur.

Quartò, quando idem post triennalem experientiam dissolutum est propter impotentiam proveniente ex maleficio unius vel utriusque; si enim eam, quæ præviâ ejusmodi experientiâ respectu unius declarata est impotens, ducat & carnaliter cognoscat alius, cum isto ininitum non dissolvitur, nec redintegratur matrimonium prius, ex clarâ decisione *can. fin. 33. q. 1.* quò relatum decretum, licet Provinciale duntaxat sit, Ecclesiæ tamen usu approbatum & Apostolicæ Constitutionis vel in Concilio generali editæ sanctionis instar est receptum. Ratio est; quia non rarò accidit; ut quis maleficiatus sit solummodo respectu unius. Ita in *can. cit.* Turrecremata *art. 2. in fine & in c. 1. hæc Rubric.* Ant. de Butrio *n. 7.* Panormit. *n. 7.* Alex. de Nevo *n. 10.* Sylvester *V. Matrimonium 8. d. 8.* aliisque DD. congestis *cit.* Sanchez *n. 22.* excipiens casus, quibus conjugii dissolutioni præmissa non esset experientia triennis: quò post illam, istâ aliisque cautelis adhibitis factam, mulier à priori viro: imò etiam

K k 3

casu, quò

casu, quò post matrimonium, propter impotentiam ex maleficio omnino generali omnèsque viros respiciente dissolutum, ab alio viro cognosceretur; cum enim his casibus impotentiam solummodo temporaneam; ac proinde Ecclesiam deceptam fuisse, planè appareat, dissolutò posteriori, priùs matrimonium est redintegrandum.

64. Porro iis casibus, quibus, posteriori matrimonio dissolutò, prius est redintegrandum, præmittenda redintegrationi est penitentia de periurio, si quod super impotentia jurandò conjuges commiserunt,

can. Requisisti cit. & c. Laudabilem ibi, Peractà penitentia cogantur ad conuivia priora redire: quorum tamen textuum dispositioni satisfieri, si ante instaurationem penitentia à conjugibus inchoata, Turrecremata in *can. cit. in fine*; imò, si ea injuncta tantum sit, existimant *cit. Gutierrez cap. 11 §. n. 10. Sanchez disp. 99. n. 30. & Palao §. 12. n. 5.* quod credible non sit, Papam voluisse; ut ob dilatam executionem penitentia matrimonii instauratio cum peccati & animarum periculo differretur.

TITVLVS XVI.

De Matrimonio, contracto contra Interdictum Ecclesiæ.

Nuptias dirimentibus (Raptum taxat ad *Lib. 5. Tit. 17. re-jecto*) omnibus; Sponsalibus etiam, uti & Religionis, Sacri Ordinis, Continentiæ & non nubendi Votis simplicibus explicatis, ad *hanc Rubricam* declaranda ex impedimentis, conjugium solummodo impedimentibus, Iuperiunt Interdictum Ecclesiasticum, Tempus feriatum & Crimen,

ARTICVLVS I.

De Interdicto, seu Veto Ecclesiæ,

SUMMARIUM.

1. Contra hoc generaliter, quod contra SS. Canones:
2. Specialiter contrahi dicitur, quod inquitur contra prohibitionem su-

perioris:

3. Non solum Papæ vel Episcopi,
4. Sed etiam Parochi.
5. Irricum est conjugium initum contra interdictum Papæ,
6. Nuptialem contractum specialiter,
7. Vel generaliter, contra illud attentanda, irritantia.
8. Contra Papæ simplex,
9. Et quodcumque Episcopi &c. interdictum initum subsistit:
10. Nisi ab his propositum sit lite, super sponsalibus ac destoracione pendente:
11. Idque secundum aliquos ex rescripto Alexandri III.
12. Et mente Glossæ, nuptias contra interdictum ex causa perpetua,
13. Etiam nuptias ex se non irritant, ab Episcopo propositum,
14. Et clausula, irritante non munitur, initum